Эхэ hайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД УНЭН

1921 оной декабриин 21-hээ гарана

Олониитын-политическэ газетэ

1991 СЕНТЯБРЬ 3 ВТОРНИК № 173 (18296) сэн 6 мүн.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ТОГТООЛ

СССР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ ЭЭЛЖЭЭТЭ БЭШЭ ТАБАДАХИ СЪЕЗДЫН ҮҮБЛЭХЭ ЗҮЙЛДЭ ОРУУЛХААР ДУРДАГДАhАН АСУУДАЛНУУД ТУХАЙ

СССР-эй Верховно Совет иигэжэ **тогтоолоо:**

СССР-эй Арадай депутадуудай ээлжээтэ бэшэ табадахи съездэй шиидэ иимэ асуудалнуудые оруулхые дурадхаха:

1. Хэдэн политическэ байдал ба гүрэнэй урбалтын тухай дебаты талаар хойшолуулашагүй хэмжээнүүд СССР-эй Президент М. С. Горбачевай элидхэл).

2. СССР-эй Верховно Советэй Түрүүлэгшэ тухай.

3. СССР-эй Вице-президент тухай.

4. Эрхэ сүлөөгэй декларацы тухай.

5. Шинэ бэшэ байдал тухай Декларацинуудыень мэдэлгэхэ: Литвагай, Латвиин ба Эстониин Республикануудай тухай.

6. СССР-эй Верховно Советэй бүридэлые шэнэлхэ тухай.

7. СССР-эй Конституцида ба ССР Союзай Хуулиин бусад хэрэгтэй хубилалтануудые оруулха тухай.

8. СССР-эй Генеральна прокурор тухай.

9. СССР-эй Арадай депутадуудай съездын мандатна комиссиие түрүүлэгшэ тухай.

СССР-эй Верховно Совет.

Кремль. 1991 оной августын 29.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ТОГТООЛ

СССР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ ОЙРОНЬ ХҮРЭШЭГҮЙ БАЙЛГЫЕ ЭБДЭЛГЭ ТУХАЙ

СССР-эй Арадай депутадуудай статус тухай Хуулиие бүдүүлигээр зөрчигсэнэй ба уголовно баалалтын хэмжээнүүдые СССР-эй Арадай депутадуудай статус тухай» СССР-эй Верховно Советэй ороно.

Эдэ уламжалан, СССР-эй Конституцийн 123-дахи статьяе «СССР-эй арадай депутадай статус тухай» СССР-эй Законодахи статьягай үндэнөөр:

1. СССР-эй Верховно Советэй гэхэ гү, али сессинүүдэй хоорондохи үедэ СССР-эй Президиумэй зүбшөөлгүйгөөр СССР-эй арадай депутадуудые уголовно харюусалгада хабаадуулагдаха ба хаагдаха;

2. Депутадуудые барюка асархагүй, хубиинь зөөрөн, багаж, транспортыень ба альбанайнь гэр нэгэжэ болохогүй; СССР-эй Генеральна прокурор лэ СССР-эй арадай депутат тушаа хүлээгдэхэ;

3. Депутадуудые тушаа иимэрхүү гуримай тогтоолгоно хараада абан, СССР-эй Верховно Совет иигэжэ шадаха;

4. СССР-эй арадай депутадуудай ойронь хүрэшэгүй байдалые зөвшөөрөгдэхэ дарыг болюулха.

5. СССР-эй арадай депутадуудые тушаа хуули буса ябуулгаа, түүнэй харюусалга тухай» прокуратурын, дотоодын ба гүрэнэй аюулгүйе сахиха зургаануудай тушаалнуудта hануулха.

6. СССР-эй депутадуудай ойронь хүрэшэгүй байдалые эбдэлгэхэ, бүхэнэй зөмэтэй хуулиие хүлэгшэ тогтоолгоно: СССР-эй Генеральна прокурорто, республикануудай генеральна прокурориуудта (прокурорнуудта) дурадхаха.

СССР-эй Верховно Совет.

Кремль. 1991 оной августын 30.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ТОГТООЛ

1991 ОНОЙ АВГУСТЫН 18—21-нэй ҮЙЛДЭНЭЙ УРБАЛТА МҮРДЭХЭ ТАЛААР СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ КОМИССИ БАЙГУУЛХА ТУХАЙ

СССР-эй Верховно Совет тогтоолоо:

1991 оной августын 18—21-нэй үйлдэнэй урбалта мүрдэхэ талаар СССР-эй Верховно Советэй комиссиие иимэ бүридэлтэй байгуулха:

Митат Теймур оглы — Эдиналай ба технологиин СССР-эй Верховно Советэй комитедэй гэшүүн,

Оболенский Александр Митрофанович — Эд хэрэгтэй ба Бремой Данилович — Эдиналай ба политикын ба хоорондын харилцаанай комитедэй гэшүүн,

Подзирук Виктор Семенович — Оборонын ба аюулгүйе сахиха талаар СССР-эй Верховно Советэй комитедэй гэшүүн,

Пупкевич Тадеуш Карлович — Экологиин ба Гүрэнэй барилгын талаар СССР-эй Верховно Советэй комитедэй гэшүүн,

Усенбеков Калийнур Усенбекович — Гүрэнэй барилгын талаар СССР-эй Верховно Советэй комитедэй гэшүүн,

Чухраев Александр Михайлович — Арадай элүүрые хамгаалха талаар СССР-эй Верховно Советэй комитедэй гэшүүн,

Юдин Владимир Дмитриевич — Хуулиин гуримай талаар СССР-эй Верховно Советэй комитедэй гэшүүн.

Москва, Кремль.

СССР-эй Верховно Совет.

1991 оной августын 31.

РСФСР-эй ПРЕЗИДЕНТЫН ЗАХИРАЛТА

РСФСР-эй ПРЕЗИДЕНТЫН 1991 ОНОЙ АВГУСТЫН 25-най 27-РП НОМЕРОЙ ЗАХИРАЛТЫН ХОЕРДОХИ ПУНКТЫЕ ХЭРЭГЛЭЛГЫЕ БОЛЮУЛХА ТУХАЙ

Союзна хэлсээндэ гар табитар «РСФСР-эй газар дээрэ финансова зургаануудай ба банкнуудай ажал ябуулгые шинэчилхэ тухай» РСФСР-эй Президентын 1991 оной августын 25-най 27-РП номерой захиралтын хоердохи пунктые хэрэглэлгые болюулха.

РСФСР-эй Президент Б. ЕЛЬЦИН.

1991 оной августын 28.

СЪЕЗД ЭХИЛЭЭ

СССР-эй Арадай депутадуудай ээлжээтэ бэшэ табадахи съезд 1991 оной сентябриин 2-то үглөөнэй 10 сагта Кремлиин Съездүүдэй ордон соо эхилээ.

СССР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ СЪЕЗД

МОСКВА, сентябриин 2. (ТАСС-ай парламентын корреспондентнүүд). СССР-эй Арадай депутадуудай табадахи, ээлжээтэ бэшэ съезд мүнөөдэр Москвада Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо хүдэлмэрэе эхилбэ. СССР-эй Верховно Советэй Союзай Советэй Түрүүлэгшэ И. Д. Лаптев тэрэниие нээгээ.

Гүрэнэй урбалтын үедэ наhа барагшадай дурасхаалые ёнолон хүндэлжэ, депутадуудай минута соо дуугай зогсобо.

Съездын урда тээ СССР-эй Президент арбан нэгэн республикын хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзажа, съезддэ хандаhан хамтын Мэдүүлгэ зохёон найруулаа гээд съезд дээрэ түрүүлэгшээр hуугша тобшо оролто үгэ соогоо тэмдэглэбэ. Казахстанай Президент Н. А. Назарбаев тэрэниие соносхон уншаа.

Орон дотор болоhон hүүлэй үеын үйлэ хэрэгүүдhээ уламжалан гүрэнөө үндэhөөрнь шэнэдхэн хубилгаха хэрэг түргэдхэхэ түүхэтэ арга боломжо тохёолдоод байна гээд документ соо тэмдэглэгдэнэ. Союзда хабаадаха онол арганнуудаа тус тустаа тодорхойлhон бүрин эрхэтэ гүрэнүүдэй Союз тухай хэлсээе дуратай бүхы республикануудай бэлдэжэ, гараа табихыень М. С. Горбачев болон республикануудай хүтэлбэрилэгшэд зүбшөөнэ.

СССР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ ЭЭЛЖЭЭТЭ БЭШЭ СЪЕЗДЫН ХҮДЭЛМЭРИИН ГУРИМ ТУХАЙ РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭДЭЙ МЭДҮҮЛГЭ

1. Съездын үнгэргэдэжэ байгаа ушар бэйдалые, сагые хараада абажа, съездые гурбан үдэр соо түргэсхэхэ гэжэ дурадханабди.

2. РСФСР-эй Президентын болон республикануудай дээдын тушаалта нюурнуудай хамтын Мэдүүлгые зүблэхэ зүйлнүүдэй тоодо оруулха. Дурадхагдаhан хэмжээнүүдые хаража үзэхэ, таарамжатай шиидхэбринүүдые абаха.

3. СССР-эй Президент, республикануудай толгойлогшод гү, али түлөөлэгшэдhөө бүридэhэн хүдэлмэриин президиум забhарлалгын hүүлээр hунгаха гэжэ дурадхагдана.

Түрүүшын заседани хүтэлбэрилхыень — СССР-эй Президент М. С. Горбачевто, удаань ээлжээнэй гуримаар бусадта даалгаха.

Буряадай ССР-эй правительствын МЭДҮҮЛГЭ

Конституцида эсэргүүгээр үгдэhэн урбалта республикын зоной hанаа сэдьхэлые хүлгүүлээ, элдэб орёо асуудалнуудые хурсадхаа. Ажахын хойшолуулашагүй зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ hаад ушаруулаа, хаагайруулаа. Иимэ оршондо бүтээсэтэй ажалай эрхэ байдал hэргээн хугжөөлгэ гол шухала болоно. Тиимэhээ республикын Министрнүүдэй Совет байгша оной сентябриин 2-то үнгэргэhэн заседани дээрээ «Республикын ажахын болон социальна хугжэлтын түрүүшын ээлжээнэй зорилгонуудые бэелүүлхэ талаар хойшолуулашагүй хэмжээнүүд тухай» асуудал хаража үзэбэ. Түлышын-эльэ хүсэнэй комплексын хүдэлмэри hайжаруулха, республикын арадай ажахые түлишөөр, электрын эльэ хүсөөр, энергетическэ бусад нөөсэ баялигаар үбэлэй үедэ хангаха талаар бэелүүлэгдэхэ бодото хэмжээнүүд хараалагдаа.

Тэжээл бэлэдхэхэ, ургаса хуряаха хүдэлмэриин эршые хурдадхалгада илангаяа ехэ анхаал хандуулагдаа. Юуб гэхэдэ, байгша оной эрхэ байдалда энэ хүдэлмэри унжагайруулбал, ургуулагдаhан бараг hайн ургаса ехэ гээлтэдэ орожо болохо. Үбэлэй үедэ мал ажалай продукци үйлдэбрилгые дээшэлүүлхэ талаар горитой хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй.

Толгоод байhан эрхэ байдалда республика соогоо бата бэхи ба тогтууритай байдал хангахын, эрхэтэдэй хоорондын зуришэлдөө гаргуулхагүйн, арадай ажахыда тохёолдоhон бэрхэшээлнүүдые дэбахын тула бүхы ажалшадай хүсэ шадалые элсүүлхын, зонние эдеэ хоолой зүйлнүүдээр болон үргэн хэрэглэмжын эд бараагаар хангахын тула хойшолуулашагүй хэмжээнүүдые абахыемнай үе сагай баалажа байхада, ээлжээтэ бэшэ сесси Верховно Советэй Президиумэй байгша оной сентябриин 3-да зарлаhан ушар дурсагдагша зорилгонуудые шиидхэлгэhээ арадай депутадуудые болон олониитые hамшаана. Болохоёо байгаа сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ «Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэдэ этигэл найдабари үзүүлхэ тухай» асуудал РСФСР-эй Президент Б. Н. Ельцинэй августын 29-дэ хэhэн мэдүүлгэтэй яашье таарангүй. «Россиин радиогоор» тэрэ үгэ хэлэхэдээ, «Урбалтада хабаатай бүхы ушарнуудые нямгтал прокуратурын зохихо зургаануд мүрдэхэ ёнотой. «Шолмос эхэнэрнүүдые агнаглын» хаhа нээлгэ хадаа юугээршье сорааруулагдахагүй».

Буряадай ССР-эй Верховно Советэй ээлжээтэ бэшэ сессиин зарлагдаhан тула республикын правительство тэрэнэй зүбшэн хэлсэхэ зүйлдэ удаадахи асуудалнуудые дурадхана:

1. Буряадай ССР-эй Верховно Советэй Түрүүлэгшые hунгаха тухай.

2. Президентын тушаалые бии болгохо талаар Буряадай ССР-эй Конституцида хубилалтануудые ба нэмэлтэнүүдые оруулха тухай.

3. Буряадай ССР-эй Президентые hунгаха болзор гаргаха тухай.

Союзна хэлсээндэ гар табилгын болоходо, бүрин эрхэтэ республикые түлөөлхэ ба хүсэл эрмэлэзлыень хамгаалха уялгатай Верховно Советэй толгойлогшотой байха ёнотойбди гэhэн хараа бодолhоо уламжалан, эдэ асуудалнуудые дурадхагдана.

Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет.

ОРОНОЙ СТУДЕНТНҮҮДТЭ, hУРАГШАДТА БА БАГШАНАРТА СССР-эй ПРЕЗИДЕНТЫН ХАНДАhАН ҮГЭ

Хүндэтэ нүхэдүүд!

Үри хүүгэдтэ, ешэ зээнэртээ бидэ бултадаа hайн hайханиие, зол жаргалые хүсэдэгбди. Залуушуулай үрэн дулаахан хабааделые аха нүхэдынь хододоо хүлеэжэ байдаг. Ямаршье мэргэжэлтэй болоо hаа, хүн бүхэн эхьигээ энхэргүйгөөр, инагайнгаа үнэн сэхэ дурлалгүйгөөр, нүхэрэйнгөө найдамтай тулгууригүйгөөр ажаhуужа шадахагүй. Булгандамнай хүндэлэл ба хайра, үнэн сэхэ ябадал ба нигүүлэсхэ сэдьхэл, тэсэмгэй байлга ба гүнээгы ухаан саг үргэлжэ хэрэгтэй байдаг гээшэ.

hурагшадай шэнэ жэлэй эхилhэн hаруул hайхан үдэр энэхэн тухай дахяад бодомжолжо үзэе. Энэ үдэрые баяр баясхалантайгаар үнгэргэхые, хатуу шэрүүн ябадал гаргахагүйе орондоё. Эгээл иимэ юрьян ба хэтэдээ мүнхэ, бүхы хүн түрэлтэнэй мэдэхэ харилсаануд эрхэтэдэй бэе бэеэ ойлгосохо байдал, эрхэ сүлеотэ общество, хүн бүхэнэй нэрэ хүндые ба амгаран байдалые хамгаалха эрхэ байдал олгохо гээд залуушуул хараг, ойлгог лэ.

Хүндэтэ нүхэд, элүүр энхэ ябахыетнай, элдэб бэрхэшээлнүүдые амжалтатайгаар гаталхыетнай, хүсэ шадалдаа ба амжалтадаа найдажа байхыетнай хүсэнэб.

М. ГОРБАЧЕВ.

ВЕЛИКОБРИТАНИИН ПРЕМЬЕР-МИНИСТРТЭЙ УУЛЗАЛГА

Великобританиин Премьер-министр Джон Мейджор Пекин ошохо замдаа совет нинслэлдэ зогсоhон байгаа.

СССР-эй Президент М. С. Горбачевтой, СССР-эй Арадай ажахые хүтэлбэрилхэ талаар комитедэй хүтэлбэрилэгшэ, РСФСР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ И. С. Силаевтай, РСФСР-эй Президент Б. Н. Ельцинтэй уулзажа хөөрэлдэhэн байна.

Москвада ойро зуура байха үедөө Британиин кабинедэй толгойлогшо Прибалтикын республикануудай хүтэлбэрилэгшэдтэй баhал уулзаба.

Великобританиин Премьер-министр Москваhаа мордоо. **(ТАСС).**

М. С. ГОРБАЧЕВОЙ ИНТЕРВЬЮ

МОСКВА. (ТАСС). Сентябриин 2-то эхилхэ СССР-эй Арадай депутадуудай ээлжээтэ бэшэ съезд дээрэ М. С. Горбачев орон соохи байдал тухай гүрэнэй толгойлогшын элидхэл хэхэ бэшэ, харин республикануудай хүтэлбэрилэгшэдтэй зүбшэн хэлсэгдэhэн Мэдүүлгэ тухай хөөржэ үгэхэ байна. Сентябриин 1-дэ СССР-эй Түбэй телевиденидэ ба Америкын Си-эн-эн компанидэ интервью үгэхэдөө, СССР-эй Президент энээн тухай мэдүүлэз.

СССР-эй Аюулгүйн Советдэ орохоёо арсаба

МОСКВА. (ТАСС). СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй урданай министр Эдуард Шеварднадзе, СССР-эй Президентын ахалагша советник Александр Яковлев ба Москва хотын мэр Гавриил Попов СССР-эй Аюулгүйн Советдэ орохоёо арсаба. Моссоветдэ үнгэргэгдэhэн пресс-конференци дээрэ Г. Попов энээн тухай мэдээсэбэ. Ямар шалтагаанаар иимэ шиидхэбэри абтааб гэжэ тэрэ хэлээгүй.

ЗАХИЛАЙ СЭН:

жэлэй — 15 түхэриг 60 мүнгэн,

6 hарын — 7 түхэриг 80 мүнгэн,

3 hарын — 3 түхэриг 90 мүнгэн,

ГАЗЕТЫМНАЙ ИНДЕКС — 50901.

«ЦЫБЕН ЖАМЦАРАНОГОЙ УГ ГАРБАЛ ТУХАЙ»

Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Дашиинма Доржиевич Доржиевай иимэ гаршагтай статья мүнөөдэрэймнай номерой гурбадахи хуудаhанда толилогдобо. Тус материал мэдээжэ эрдэмтын түрэhөөр 110 жэлэй ойдо зорюулагданхай юм.

Саашадаа 1992 ондошье буряад арадайнгаа солото хүбүүд тухай статьянуудые, дурсалганууды, шэнжэлэлнүүдые саг үргэлжэ баргажа байхабди. Тиихэдээ үргэн олониитэдэ балай мэдээжэ бэшэ намтартай, ямар нэгэ шалтагаанаар «хорюултай» байhан зондо онсо анхаралаа хандуулхабди.

Хүндэтэ уншагшад! 1992 ондо «Буряад үнэнөө» захяа hаа, арадайнгаа алдар солото түлөөлэгшэд тухай мэдэсэе улам баяжуулхат!

БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ТОГТООЛ

БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ТАБАДАХИ СЕССИ ЗАРЛАХА БОЛЗОРЫЕ ХОЙШОЛУУЛХА ТУХАЙ

Буряадай ССР-эй Верховно Совет иигэжэ **тогтоолоо:**

1. Буряадай ССР-эй Верховно Советэй табадахи сессиие 1991 оной октябрь hарада зарлаха.

2. Буряадай ССР-эй Верховно Советэй табадахи сесси зарлаха үдэрые болон зүбшэн хэлсэхэ асуудалые тодорхойлхыень Буряадай ССР-эй Верховно Советэй Президиумдэ даалгаха.

Буряадай ССР-эй Верховно Советэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. В. САРЖАН.

Улаан-Үдэ хото, Советүүдэй байшан
1991 оной августын 26.

БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ТОГТООЛ

РСФСР-эй КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСКОМОЙ ЗӨӨРИ ТУХАЙ

«Советскэ Союзай Коммунис партиин зөөри тухай» СССР-эй Президентын 1991 оной августын 24-нэй Указай болон «РСФСР-эй Коммунис партиин ба КПСС-эй зөөри тухай» РСФСР-эй Президентын 1991 оной августын 25-най 90-дэхи Указай үндэhөөр Буряадай ССР-эй Верховно Советэй Президиум иигэжэ **тогтоолоо:**

1. Буряадай ССР-эй газар дээрэ байhан РСФСР-эй Коммунис партиин Буряадай рескомой хүдэлдэг ба хүдэлдэггүй зөөриие хэрэглэхэ эрхэ Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советдэ үгэхэ.

2. РСФСР-эй Коммунис партиин городской болон районно комитедүүдэй мэдэлдэ байhан зөөри эдэ эмхинүүдэй байрлаhан нютагуудай гүйсэдхэхы засагай зохихо зургаануудта үгэхэ.

3. Эдэ зөөринүүдые саашадаа хэрэглэхэ тухай дурадхалнуудые баталхын тула долоон хоногой болзор соо Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет Буряадай ССР-эй Верховно Советэй Президиумдэ дамжуулан үгэхэ.

Буряадай ССР-эй Верховно Советэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. В. САРЖАН.

Улаан-Үдэ хото, Советүүдэй байшан
1991 оной августын 31.

«Буряад үнэн» — 92

ҮНЭН УНШАГШАДТАА

Хэблэлэй ямаршье орган уншагшадайнгаа дэмжэлтын ашаар амидардаг гээшэ. Тэрэ тоодо манай «Буряад үнэншье» 70 жэлэй туршада уншагшадайнгаа, буряадуудби гэжэ уг гарбалаараа, үндэhэн соёлоороо, эхэ хэлээрээ омогорхожо ябадаг нүхэдэйнгөө ашаар лэ hүрөөтэ хатуу үе сагуудташье мэндэ байгаа.

Нёдондо дэлгүүрэй экономикын түрилтын охин соогуур саарhанай аргагүй үнэтэй болошоходо, Зублэлтын ороной бүхы сэтгүүлнүүдэй, hонинуудай үнэ сэн хоёр-гурба дахин нэмэшоо hааб даа. Эгээл тэрэ үедэ манай газетын тираж эрид ехээр доошолоо бэлэй.

Тэд түрэл арад зондоо альба хэхээр бэеэ уялгалhан хойноо, 6600 гэр бүлын уншагшадай урманда хурэхэ гэжэ, долоон хоног соогоо таба дахин тэдэнэй сэдьхэлые баясаажа байха гэжэ бүхы hанаан бодолоо, бэлиг талааная зорюулан ажаллажа байдаг гээшэбди.

Үдэр бүриингөө уялгата ажалые хэжэ өдөө үлыжэ, огторгой обёорхо сүлеогүй байтарнай, гэгээн сагаан үдэр дунда сахилгаанай бууhандал, гүрэнэй урбалта боложо, орон дотороо үймөө татаба, зоние шуурюулба, хёморуулба. Урдань партиин мэдэлэй байhан газетэнүүд саг зуураар хаагдэба. Нютагайшье hонинууд бэрхэтэй байдалда оробо.

Манайшье газетын байдал тиимэ hайн гэхын аргагүй. Хүтэлбэрилэгшэмнай энээн тухай «Редакторай буланда» бэшэhэн байха.

Зүгөөр бидэ ондоо юумэн тухай эндэ хэлэхэ гээ hэмди. Тэрэ юун бэ гэхэдэ, манай hонинниие огто уншадаггүй гү, али саг саатаа нэгэ харадаг хүнүүд (олон соо элдэб сэдьхэлтэйшүүл ябана ха даа, муу юумэнэй болоходо, одоо жаргалаа олодог!) «Буряад үнэнэй» хаагдаашье hаа, дуратай ха.

— Газетэтнай хаагдаба гү Ажалгүй болоод ябана гүт?— гэжэ үдэшэ, үглөөнь трамвай автобус соо уулзахадаа, за римашуул асууна, утаhаар хонходожо hонирхоно. «Буряад үнэн» хэндээ хэрэгтэй юм?— гэхэшье зон дайралдана.

hайн hанаатай, hайхан сэдьхэлтэй, эхэ хэлэндээ, үндэhэн арадтаа хизааргүй дуратай хүнэй аманhаа юрэндэггүй иимэ үгэнүүд заяандаашье гараха гүй гэжэ мэдээжэ.

Гайтай досоохитой хүнүүлэ үнгэрhэн далаад жэлдэ республикаяа хүтэлбэрилжэ, түрэл арадаа буруугай бэлшээриhээ гаражa үзөөгүй, өөрынь соёлгүй, үзэг бэшэггүй байгаа имагтал Октябриин хубисхалай хүн болгоо гэхэ мэтэгэр дорожоло дорожолhоор, эхэ хэлээ. хосорхо туйлда хүргөөрөөн шарайтай соёл болбо соролойнгоо үндэные таhалжа үлгэн дэлхэйн нюрууhаа үгы шахуу болгоо!

Имагтал тэдэнэй таhардаhанууд, тэдэнэй нүлөөн дорхумүүжэhэн хүнүүд «Буряад үнэнэй» хаагдаашье hаа, угаа дуратайнууд ябана.

Тэд «Буряад үнэнэй» хаагдаа гэшэ hаа, эхэ hайхан хэлээ хүгжөөхэ, үндэhэн соёл болбосоролоо шэнээр бадаруулха, шажан мүргэлэй асуудал саг үргэлжэ табиха, түүхын абдар уудалжа, угай бэшэгүүдые хэнhээшье түрүүтунхаглаха, эртэ урдын зоо хёолнуудые олоной үзэмжэд барлаха хэрэгые хэн эрхилхэб.

Тиигээд лэ үнэн уншагшадай түрэл hониноо урда мэт үрдижэ захижархёод, хүршэ нэрөө идхажа, манай уншагшад болгохо бээ гэжэ коллективнай, иланяа үнинhе ажаллажа байгшад, наhанайнгаа дүшөөд-гушаад-хорёод жылые «Буряад үнэндэ» зорюулhан ветераннууд найдажа байна.

Ц. ДОНДОГОЙ,
поэт, РСФСР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, 1967 онhоо ажаллагша;
Б. ЦЫРЕМПИЛОВ,
Буряадай ССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, 1948 онhоо ажаллагша;
М НАМЖИЛОВ,
Буряадай ССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, 1957 онhоо ажаллагша;
С БАЛДУЕВ,
Буряадай ССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, 1964 онhоо ажаллагша;
В. ТОКТОХОЕВА,
Буряадай ССР-эй Журналистнуудай холбооной Я. Гашегай нэрэмжэтэ шангай лауреат, 1970 онhоо ажаллагша;
Б.-М. ЖИГЖИТОВ,
Буряадай ССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, 1971 онhоо ажаллагша;
О. ЦЫРЕНОВА,
Буряадай ССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, 1972 онhоо ажаллагша;
Р. АБИДУЕВ,
Буряадай ССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, 1973 онhоо ажаллагша;
Г. ДАШЕЕВА,
Буряадай ССР-эй Журналистнуудай холбооной Я. Гашегай нэрэмжэтэ шангай лауреат, 1974 онhоо ажаллагша.

ҮНДЭҺЭН ТҮХЭЛЫЕНЬ ҮНЭХӨӨР ҺЭРГЭЭХЭ

Национальна архитектурые һэргээн хүгжоохэ тухай асуудалаар Бүхэроссийн дублоон байгша оной сентябриин 28-да зарлагдахань. Энэ зүблоое үгтуулан манай корреспондент Г. ДАШЕЕВА республикын Архитектурын талаар түрэнэй комитедэй түрүүлэгшын орлогшо Б. Б. БАДМАЦЫРЕНОВТЭЙ хоерэлдэбэ.

АСУУДАЛ: Баатар Бамуевич, республикын Госстрой хубилгагдажа, ороондонь хоёр комитет эмхидхэгдэһэн гээшэ. Үүргэ, байгууламжа тухайнь хоерэжэ үгыт.

ХАРЮУ: Нэгэдэхинь хадаа болбол, манай — архитектурын талаар комитет болоно. Хоёрдохинь — гэрнүүдые ба социально-соёлой, ажаһуудалай байрануудай барилгын талаар комитет мүн.

Түрүүшын комитедэй үүргэ дурдабал, иимэ. Национальна, байгаалиин онсо шэнжэнүүдые хараада абан, хүн зоной ажаһуухада тааруу байдал хангаха гэһэн удхатай. Анхандаа Госстройн үедэ барилгын комплекс түбэй ёһоор хүтэлбэрилэгдэдэг байгаа. Мүнөө экономическа шэнэ эрхэ байдал, эд зоорнин олон ондоо түхэлэй бии болоод байхада, хараа шэглэл эрид хубилагдаха ёһотой. Ямар ушарһаа? Хүнүүднай булта нэгэн адли шэнгеэр, юрын жиирэй совет эрхэтэд мэтээр һанагдадаг һэн бээ. Одоол мүнөө газарайнгаа, гэр байрынгаа тодорхой эзэн болохо аргатай.

АСУУДАЛ: Хэрэгтэй юумээ худалдажа абаһакай удаа гү!

ХАРЮУ: Заатагүйл һаа, тиимэ бэшэ. Эндэ элдэб арга байха Урьһаламжа үгэлгэ, предприятии ба эмхи зургаанүүдэй зүгһоо түһалемжа үзүүлгэ, үмсэдэ дэмжэулга, тусхай контракт баталаад, гүрэнэй зүгһоо дэмжэлгэ гэхэ мэтэ.

Мүнөө никислэл хотодомнай гол түлэб оройдоол хоёр — 135-дахи, 114-дахи—сериин томо панельнэ гэрнүүд жэрилдэнхэй. Харин үнэн дээрээ олон янзын, элдэб түхэлэй гэрнүүд баригдаха ёһотой бшуу. Газарайнь участогууд, талмай, хэлбэринь мүн лэ ойдо ондоо байха. Иимэ гурим хэнэшье зохёогоогүй, юрэ гэбэшье, аор янзын, хүнөө дулдыадаггүй заршам бии гээшэ.

Иимэ заршам хэн хазагайруулаабі! Нөөхил захиран зонхилолгомнай ааб даа. Ямар нэгэн хүгжэлтэгүй, нэгэ дороо тогтошоһон схемэ соо ажабайдалаа шахан орууһандал адли ха юм. Жэшээлбэл, городто дүтэ газарай участууд эмхи зургаануудаар, предприятинуудаар хубаарилан үгэнэ. Иигэжэ албадалгаар газар хубаажа болохогүй. Хүч зондо газар эд болгон үгтэхэ ёһотой. Тиихэдээл дэлгүүртэ дүтэлхэбди. Харин тусхай зохёолдоһон схемэ соогоо эрьелдэхэдэмнай, экономическа ажабайдал үгы шахуу болоно.

АСУУДАЛ: Тээд орендонь оун байна гээшэб!

ХАРЮУ: Далда экономико... Городто дүтэ, эгээл аятай участопуудые нэн түрүүн хэн эзэлэнхэйб? Хүтэлбэрилхы туулаалтад, албан зургаануудай, предприятинуудыі... иимэ байха ёһогүй. Арад зон нэн түрүүн дэмдэгшэд болохо ёһотой.

Теэдшье хүн бүхэн аор ноорынгоо арга боломжоор ажал ябуулгаяа эрхилхэ зэрэтэй. Жэшээлбэл, эрдэм мэдэлтэ ехэтэй профессор, уран зохёолшо гү, али журналист оундэ морхсоб үргуулжа зоохо юм? Энэ талаар мэргэжэнги огородшод олон байгаа лэ, тэдээндэ хүрэхэ соонь газараа үгэел...

АСУУДАЛ: Юрэнхыдоо, ажал бүхэн амяарлагденхай, тусхайлагдамал байха ёһотой гү!

ХАРЮУ. Тиимэ. Энэ хадаа минии гол бодол мүн. Үгэрсэ ургуулжа шадаха һаа—ургуулаа, үгы һаа—эхилһэнэй хэрэггүй. Мүнөө республикада бии байгаа фермерскэ ажахы юу хэнэгүйб даа? Огород, мал, шубуу—иигээд лэ үдэрөө дүүрэн эрьелдээд, эсэгэрээ ажаллаад, үрэнь бага. Юуб гэбэл, захагүй олон юумэн нэгэ мүһэн эрхилхэдэ, үрэ багатай ха юм.

Гэнтэ, дээрээ ертэмоор буужа ерэһэн дэлгүүрые дабажа, саашаа дабшаха ёһотойбди. Өөһэдын дураар газар ээмдэн абалга үзэгдэнэ, газарай ёһотойл дэлгүүр гэжэ манда үгы. Тусхайлагдамал, мэргэжэнги шэглэлээр хүдэлхэ гэһэн һэдэлгэнүүднай мүн лэ охор...

АСУУДАЛ: Энэ гурим хадаа байгаали зүбоор ашаглалгатай сэхэ холбоотой. Урданһаа нүүдэл байдалтай бүряад арад эдэ бүгэдые тодо ойлгодог байһан ха...

ХАРЮУ: Байгаалиин үринэрбди гэжэ манай угсаатан ёһотоор ойлгодог, оршон тойронхитой нэгэн амитай байһанаа мэдэрдэг байгаа. Байгаали зүбоор ашаглалгын жэшээнүүд олон ааб даа. Голландиин, Японой фермернүүд, жэшээлхэдэ, аргагүй ехэ дүршэлтэй. Бэлшээриин газар һайжаруулха гэбэл, одоол ёһотоор—тусхай техникэ хэрэглэн, тусхай аргануудаар... Мандашье иимэ тусхайлагдамал болоо һаань, оройдоол хоёр-гурбан жэлэй хугасаада ёһотой үрэ дүн хараг-даадхиха һэн.

Оносолбол, нэгэ айл бүлэ 100 толгой мал хэрууһалаад, шахан таргалуулха гээ һаа, хажуугаарнь һаалиин үнээ бүоор барижа зобохогүй гэһэн жэшээтэй. «Олон шандага намнаад, нэгыеншье хүсэхэгүйш» гэһэн үгэ бии ха. юм.

АСУУДАЛ: Хоорэлдоондоо дашуурэзд, архитектурын тэмэһээ холодошобо хабди...

ХАРЮУ: Ехэшье холодоогүйбди. Би хүдөөгэй хүнби, Ага үютаг тоонтотойб. Тиимэһээ, өөрынгөө мэргэжэлые хүн зоной ажамидаралтай сэхэ холбон бодомжолхо ёһотойб. Миний нюдэн дээрэ нютагайм уһа, голнууд, хатаа, газар муудаа, Колхоз, совхозууд хохидолто үүргэсэ дүүргээ, хүниие хөёр нюуртай болгоо. Нэгэ талаһаа, өөрынгөө газаахи буусаяа харуулһалха, нүгөө талаһаа, хамтын—хэнэйшье бэшэ—зоериин түлөө оролдохо болодог байгаа. Тиихэдээ ажахын машина, трактор жолсододог гү, али дээгүүр тушаалтай зон нэн түрүүн өөрынгөө юумэ бүтээхые оролдоно. Иигэжэ хамтадхалга һайн юумэ асарагүй, хүнүүдые хөёр һанал, бодолтой болгоо гээшэ.

АСУУДАЛ: Сентябрь һарада национальна архитектурыа һэргээхэ тухай зүблоо зарлаһа гэжэ шиидэнхэйт. Та ооһэдсо мэргэжэлтэн тула национальна архитектура тухай бодомжо, өөрынгөө зохёохы хараа тухай хоерэжэ үгыт.

ХАРЮУ: Дасан, дугангуудай проект зохёон табилсанаб. Мүнөө Эгэтын, Зугаалайн дасануудай дугангуудминии проектээр баригдана. Зугаалайн дасан барилгада колхоз, совхозууд мүнгээ бүри мүһэн суглууланхай. Гэхэ зуура нэгэ ажаглалта бии. Миний һанамжаар, дасан дугангуудная дан лэ һааралтайгаар, бэлэдхэлгүйгөөр бариг-дана. Сүүгэлэй дасаниие үндэрэхын урда модошо дархашуулай шадабариие шалгаха гээ ха. Тиин һүхэдоо шэнэ эшэ үглөө хээд ерэгты гээ. Хэнэйнь хэр уран, үгынь эли харагдаадхёо. Иимэрхүү, мүн ондоо ямар нэгэн арга хэрэглэжэ, шадаал һаа, урлаха ульһатай, түрэлхиин бэлигтэй хүнүүдээр дасангаа барюулха шухала.

Манай үндэһэн яһатанай архитектура гэжэ юун бэ? Гансал гадаада хээ, үгалэа, тухэлынь бэшэ ааб даа. Арадай сэдьхэл, уран гоёдо эрмэлэзлыень ойлгохо хэрэгтэй. Хашаа хорёо гэжэ анхан байгаагүй, хүн зон бэеэ сүлөөгөөр мэдэрдэг һэн.

Хото, һууринуудта олон дабхар гэрнүүдые барилгаар саашадаа дашуурһанай хэрэггүй. Бүхы барилгын 30 процентнь лэ иимэ байха, харин бусадынь 1, 2, 3 дабхарһаа дээшэ гараха ёһогүй. Газаагаа, досоогоошье өөрсэ янзын түхэлтэй өөрын гэртэй болоходо, муу аал?

АСУУДАЛ: Иимэ хүсэл бэлүүлхын тула нэн түрүүн юун хэрэгтэйб!

ХАРЮУ: Гүрэнэй хэмжээндэ хүсэ ехэтэй экономическа политика хэрэгтэй. Нөөхил албадалгамнай бэшэ ааб даа, харин экономическа бодото үндэһэтэйгөөр ажал ябуулга эрхилэгдэхэ ёһотой.

Хамтын «тогооной» бии байгаа сагта урагшагүйдэхэбди. Ямар сагые ёһотой демократиин саг гэжэ нэрлэхэбибди? Хүн зоной өөр өөрынгөө газарай участоггай, тусхайгаар, мэргэжэнги ёһоор ажал ябуулха аргатай, һанаяндаа зохимо байрын гэртэй болоходо—одоол демократи мүндэлөө гэхэб.

Харин мүнөө дээрээ манай зон түрэл газарай ёһотой эээн байнабди гэһэн эльгэн мэдэрэлгүй зандаа.

Архитектура тухай, газарай хубаарил, мэргэжэнги шэглэлтэйгээр ажал ябуулха тухай бодомжонуудыем Буряадай бүлэг эрдэмтэд дэмжээд, эрдэмэй үндэһөөр батадхажа байна. Газар, байгаали ашаглаха талаар һанамжануудайм һайшаагдаа, дэмжэгдэ һаань, экономикодо демократическа хубилалтануудта үүдэн нээлгэтэй гэжэ ойлгохобди.

Бүхэроссийн дурсагдагша зүблоое үгтуулан бусадшье мэргэжэлтэдмнай бултанаймнай һанаяа зобоожо байһан асуудлнуудаар һанамжаяа хубаалдаха аргаа.

Түрэл нютагтаа түрүү зэргэтэй

ТҮРЭҺЭН ГАРАҺАН газар нютагаа муушалха хүн гэжэ хомор ааб даа. Тиимэһээ ямаршье орёо бэрхэтэй байгаалиин эрхэ байдалда ажаһуужа, хүдэлжэ байгаад, газарнай муу, ургаса үгэнэгүй, малаймнай эдихэ юумэн олдоногүй гэжэ гэмэрэлдэжэ ябаха хүнүүдые ехэ дуулаагүйб.

Хэнэйшье мэдэһээр, манай Буряад ороной олохон нютагуудай байгаалиин эрхэ байдал хүнгэн бэшэ гээшэ ааб даа. Халтад гэхэдээ, ган гасуур болодог, илангаяа хуурай тала гү, али халсагай сагаан гүбээ, хайр шулуутай хада уула газарта адууһа малые тэжээхэ гээшэнь нилээд бэрхэтэй.

Үнгэрэгшэ жэлэй хабар би Зэдын районой Дэрэстэй нютагаар ябаа һэм. Тэрэ үедэ эндэ һая наашадашье шиинг нойтон ороогүй янзатай талэ дайда, нюсэгэн губээнүүд ехэл үнгэ эүһэ муутайгаар, боролон харагдаа бэлэй. Хайшаашье хара, хатуу шара хилгана, харбуул ногоон, сахилза, дэрэһэн. Тэдэнэй зуурааар малай хэлэндэ торсолдохо хагдан, ногоон хомор. Иимэ газарта хүн зон малаа яажа болшээжэ, хоолойень тэжээдэг юм ааб даа гэжэ һанаа бэлэйб.

— Энэтнай гайхалтай бэшэ. Манайшни эндэ жэл бүхэндэ шахуу хабар-зуниинь иимэл байдаг юм. Ороойдоо хургашье зуураан болохогүй хүрьһэтэй, бэшэниинь хуу хайр шулуун газарта яагаад ногоон элбэгээр ургахаб. Тээд хайшан гэхэбши? Бурхан манда ондоо газар үгэхэ бэшэ. Арга хургынь оложо, хони малаа ондо оруулаад лэ байгшабди. Манайдаш бусад ажахыһуудайхиһаа үсөөн бэшэ зуутан хониншодшье байха. Юрэдөөл байгаалыда али бүхы юумэн сэсэн мэргэнээр тэнсүүлгэдэнхэй байдаг. Жэшээнь, харахадаш зарим газарта, адууһа малынь үбдэгсөө хагда ногоон сооя ябаад үхэжэ байха юм. Гайхалтай агша,—гэжэ мантай ябалсаһан эндэхи «Октябрьский» совхозой нэгэдэхи отделениие эрхилэгшэ В. Ч. Цыренов хөөрэнэ.

Тэрэ үдэр Анахайта гэжэ газарта байрлаһан хониншон Цырэн-Доржо Лубсанович Гургумовай даадаг бригадын үбэлжөөндэ зоржо ошоһон нөһаар яһала залуу, дундуур бэетэй, хүн. Зоной хэлэдэгээр эгээл охин соогоо ябана. Тиигэбэшье хүн бүхэн гансахан омог дорюун нөһанай эршэ хүсөөр лэ юумэнэй урда ородог, хамаг бэрхэшээлые даабажа гарадаг бэшэ. Хаража, адаглажа ябахадаш зарим хүдэр томо, задарюун хүнүүд ааб, али нэгэ бэрхэшээлэй, хүшэр сагай үшархада тэдэнэр гараа-нула табижа, ажалаа улам нэтэрүүгээр хэхын орондо хаяад, архи намнажа арилшадаг.

Эгээл тиимэһээ, минии һанахада, Цырэн-Доржо. Гургумов мэтэ хүнүүд ганса хүсэ шадалаараа бэшэ, өөрынгөө хүсэл зоригоор, үсэд нэтэрүү, юунэйшье боложо байгаа һаа, тэсэбэриеэ, түбшэн даруу зангаа табидаггүй дээрэһээ эсэстээ зорилһондоо хүрэжэ шадана.

Харгад үзыт даа. Манай Буряад ороной олохон лэ нютагуудта адууһа мал, илангаяа хонин һүрэг харуулһалха гээшэмнай гайтайхан гэжэ дабтая. Тииһээ тиитарээ энэ Дэрэстэй мэтэ үбһэ тэжээлэй хэзээдэ дутелдажа байдаг газарта жэл бүри зуун эхэ хонин бүхэнһөө 120—130 хурьга алгадгүй абажа түлжүүлдэг хонишод үсөөн. Энэмнай ёһотойл баатаршалга гэхээр.

Тусхайлбал нёдондо, ахалагша хонишон Ц-Д. Л. Гургумовай бригада харуулһалдаг 473 эхэ хонидһоо 601 хурьга түлжүүлээ гэхэ гү, али зуун эхэ хонин бүриһөө 127 хурьга тоһөө дээшээ байба. Байгша ондо энэ бригада зуун эхэ хонин бүриһөө 131 хурьга томо болгоод, хонин бүхэнһөө 4 килограмм шахуу ноо-һо хайшалаа юм. Бүхы район соо Борьёогой совхозой түрүү хонишод лэ Е. Д. Чупышева, С. Б. Базаров гэгшэдэй бригаденууд энээнһээнь дээшээ үрэ дүнгүүдые туйлаһан байна.

Үшөө нэгэ иимэ жэшээ зэргэлүүлэн хаража болоно. Гургумовтантай тон адли эрхэ байдалда хүдэлжэ байһан совхозойнь эхэ хонидые харуулһалдаг бусад 23 бригадын юнэ-иинь лэ зуутан боложо шадаа. Арбаад бригадада зуун эхэ хонин бүриһөө ороойдоол 45—56 хурьган түлжүүлэгдээ. Эды олон хонишод булта харюусалгагүй муугаар хүдэлөө гэхын аргагүй ха юм даа.

Эгээл тиимэһээ нютагай байгаалиин, сагайнь уларилай хүшэр хүндэ эрхэ байдал хонишодой ажалай үрэ дүнгүүдтэ өөрын бага бэшэ нүлөө үзүүлнэ бшуу.

Иимэ эрхэ байдалда ажалаа зүбоор эмхидхэжэ, бүхы арга боломжоёо гүйсэд элсүүлһэн, хүсэ шадалаа гамнангүй хүдэлһэн хонишод лэ амжалта түйлаа бшуу.

Жэшээ болгон, Цырэн-Доржо Лубсановичи, тэрэнэй нүхэр Евдокия Доржиевна Самдановa хөёр ямар эрхэ байдалда хүдэлэзб гэжэ нэгэ иимэ баримта дээрэһээ харуулжа болоно. Урэанда үбэлэй эхээр отарынгаа үбэлжөөнэй газаа үлдэжэ, ороойдоол 426 цэнтнер гэхэ гү, али эхэ хонин бүхэндэнь цэнтнершье хүрэхэгүй үбһэтэй байгаа юм. Тэрэньшье шанараар муу һэн.

— Хэдьишье гамнажа, арьбалжа эдюултарнай тэрэ үбһэмнай хаанашье хүрөөгүй һэн. Үбһэ тэжээл асаруулжа үгыт гэжэ үдэр бүхэндэ шахэбши. Тиигээд... жэлдэ арбан... өөрөө соо... томашина... гын районо... ошохо бо... һээ 320 тю... дэнь 2 туу... гэ түлэжэ...

Арба гар...

«БУРХАН ОНДОО ГАЗАР ҮГЭХЭ...

Тэжээл бэлэдхэлгэ—91

ШЭМЭТЭЙ ТЭЖЭЭЛЭЭР ХҮСЭЛДҮҮЛАХЭ

Үнгэрһэн июль һарада болгошо уһа үертэ хохидоһон ажахынуудай тоодо манайшье совхоз оролсоно. Сүхэ голой эрье шадархи 400 гектар саб-шалмнай уһанда абтаад, ногооннинь, элһэ, шабарта дарагдашоо.

Тиигэжэ адагынь 10 мянган центнер үбһэмнай һалаа ха юм даа. Энэхиие юутээр харюулха, тэхэрюулхэ арга манда бии гээшэб?

Манай һанахада, уһанда ороогүй сабшэлангайнгаа ургасые екэнхинь гар хажуураар сабшажа, һайнаар абаха, тэрэшэлэн элбэгээр ургаһан силосэй болон сенажай холимол ургамалнуудаар шэмэтэ тэжээл ехээр нөөсэлхэ аргатай байнабди.

Мүнөө үедэ Сүхэ голой саада бэедэ, мүн Түхэмэд механизаторнууд Г. Т. Самсоновой, Н. И. Ловликанцевай даадаг звенонууд үбһэ яһала муу бэшээр абажа байна. Эдэ хөёр звено бүхыдэнь 4700 центнер үбһэтэй болонхой.

Бусад хүн зомнай, машина техникэмнай сенаж болон силос дарагдага табигдаа. Доннигой, кукурузын, ургасаар, мүн обёос, горох гэхэ мэтые холижо тариһан газарай ногоон намаагаар түрүүшын хөёр траншей соо шэмэтэ тэжээл нөөсэлэгдөө.

Механизаторнууд Владимир Брянский, Владимир Васильев гэгшэд КПИ болон КСК-100 түхэлэй комбайнуудаар ногоо таһалгаягүй сабшана. Хэршэгдэнэн ногоон намаае өөнэдымнай, мүн Бэшүүрэй РТП-гэй автомашинануд зөөнэ.

Энэ отряд үдэр соо 500—600 тонно сенаж гү, али силос нүхэндэ хэдэг. Шэмэтэ тэжээл һайнаар нягтаруулагдажа, дээрэнэзнь полиэтилен плёнкоор хушагдадаг. Хура бороо-охэ орооогүй байжа, шэмэтэ тэжээл яһала һайн шанартайгаар бэлэдхэгдэжэ байна гэжэ тоолоноб.

Г. РАЗУВАЕВ,
Бэшүүрэй районой «Сибирь» совхозой ахамад агроном.

Хэблэл тухай үгэ

БУРЯАД ХЭЛЭН НЮТАГАЙ ГАЗЕТ...

Хото болоод худөөгэй (районуудай, округуудай), областьнуудай, хизаарнуудай, республикануудай газетэнүүдые аршалха гэһэн Россин нютагай хэблэлые хамраалха хэмжээнүүдые, бэлүүлхэ талаар РСФСР-эй Журналистнуудай холбооной гүйсэдхэхэ комитедэй үүсхэлые халуунаар дэмжэнэб.

Россин журналистнуудай буруушаалга соо РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгагдаһан хүнүүдэй «нютагай хэблэлые үгыы хэхэ политика бэелүүлжэ байһыень харахабди»—гэжэ зүб хэлэгдэнэ. 1992 ондо нютагай газетэнүүдые гаргаха мүнгэн һомологдохогүй юм ха!

«Россин заха холын нютагуудай хэдэн мянган газетэ хаагдаха түйлдаа хүрөөд байна. 34 мянга гаран журналистнууд болон редакциинуудай 78 мянган хүдэлмэрилэгшэдэй ажалгүй боложо, үгытэй ядуу байдалда орохонь дүтэлөө» гэжэ Россин журналистнуудай буруушаалга соо хэлэгдэнэ.

Манда ерэһэн мүнөө үеын демократи хайшаал хэлтышэбэ ааб?

Дээрэ дурсагдагша мэдээсэл соohоо ойлгоходо, «Мундарга» гэжэ Түнхэнэй, «Бүрэн-Хаан» гэжэ Зэдын аймагуудай газетэнүүд бээ даанхай зандаа үлэхэ юм байна. Энэ һайн. Зүгтоо буряад хэлэн дээрэ гахүүд олошоронхой гээшэ.

«Буряад үнэн» болоод бусад газетэнүүдые 1991 ондо нэмэһэн сэнгүүдээр худалдахадань, 1990 ондо мүнгэндэ хэр хүрэхэ хаб? Хай даа, хэлсэйтэйл байха. Ород оньһон үгөөр хэлэхэдэ, дэлгүүрэй экономикын бурхандашье зула табиһан, шүдхэртэшье хабшаг барюулһан юумэ үгы болоно. Гурбадахи жэшээ дурдажа, кино хараагшадай үсөөрһэн, киногой биледэй үнэтэй болоһон дээрэ тогтохо, тэрэнэй мүнгэн олзын оролгые хараха болоо һаа, уншагшадай үсөөрһэн, газетын оруулһан олзын хямда тухай эндэ хэлэгшэтэй адлирхуу байха. Гэхэ мэтэ саашаа.

Байгша оной августын 21-дэ гараһан «Буряад үнэн» газетын «Бага газетэнүүдэй байдал ямар бэ?» гэһэн мэдээсэл соо энэ талаар тон шахардуу байдалые элирүүлжэ үгэнэ.

«Россин президентын министр М. Полтораниной больые ойлгожо ядахаар бэшэл даа. Нэгэдэхеэр, районууд газетэтэй байха гэбэл, коммунис гү, али ондоо партиһаа холодохо ёһотой гэһэн удхатай», —гэжэ тус мэдээсэл соо ажаглалта хэгдэнхэй. «Коммунис партиһаа холодохо» гэһэн ажаглалта хүсэндээ үлэхэ болоно. Юуб гэхэдэ, ороной коммунис партиие тарааха гэһэн КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь байһан М. С. Горбачевой шиидхэбэри абтаа ха юм. Б. Н. Ельцинэй Россин коммунис партиие хашаһан июлиин 20-до гаргаһан 14-дэхи номерой Указ, энээнтэй жэшэхэдэ, юунш бэшэ болоно. Тиимэһээ «ондоо партиһаа холодохо», гэһэн ажаглалтаһаа ерсаха ёһотой бологдоно. Жэшээ аба хэлэхэдэ, «Демократическа Россия» гэжэ парти бии ха юм. Россин коммунис партиин һуурние энэ партиин эзэлхэ байһанда һэжэг түрэһэнэй үлүү гүбэ. Манда хүрэжэ ерэһэн мүнөө үеын демократи хайшаал хэлтышэбэ ааб?

Дээрэ дурсагдагша мэдээсэл соohоо ойлгоходо, «Мундарга» гэжэ Түнхэнэй, «Бүрэн-Хаан» гэжэ Зэдын аймагуудай газетэнүүд бээ даанхай зандаа үлэхэ юм байна. Энэ һайн. Зүгтоо буряад хэлэн дээрэ гахүүдые зүбшэ...

СССР-эй Журналистнуудай холбоо
Э. БАЙРГЭЭ.

Э. Зүдэлтэ орен дотор

ВИЛЬНЮС. Латвиин, Эстониин республикануудай, мүн Россин Федерациин эрхэтэй Литвагай республикада тусгаар үбшөөлгүйгөөр ерэхэ, республикаһаа гараха эрхэтэй. Президентствын абаһан энэ зиидхэбэриие олондо мэдээлэл тараедаг нютагай хэрэгсэлүүд толилһон байна.

Литвагай республикын туулаалта нюурнууд августын 26-аа хилэ шадархи болон тамуужанай шалгалта эхилжэ, хүн хариин гүрэнүүдэй эрхэдтэ тусгаар зүбшөөл үгэжэ ехалаа.

Литвагай болон Польшын эрэтэдэй эдэ хөёр оронуудта дугаар зүбшөөлгүйгөөр ябаха байха тухай хэлсээ Польшой баталха шэглэлтэй ороло-ого гаргагдана.

Хизаарай харуулай департаментын хилые хинаг шалгадаг албанай тушаалта нюурнуудые эр зэбсэгээр хангаха тухай зиидхэбэри мүн лэ абтанхай ааб мэдээсэгдэнэ.

ЭКИБАСТУЗ (Павлодарска область). Дайнай ветерануудта орюулагдажа баригдаһан болосон түхэлтэй түрүүшын байгаа хараа муутай нөһатайгуул байдаг болоо. Хотын иргүүлэсхы сэдьхэлэй бүхы махинүүдые нэгэдхэһэн «Помощь» ассоциацин түрүүшын эрэг энэ гээшэ. Тулюур байгалтай хүн зондо социальна һалемжа үзүүлхэ талаар олонхитын хүсэл оролдолые нэгдхэн шэглүүлхэ гэһэн зориг-о тус ассоциаци урдаа табинай. Социальна талаар сагааруулха түб, инвалидууд, пенсионернүүд ба тулюур тэдхэмэтэй эрхэтэдтэ гэртээ хэхэ жал оложо үгэдэг хэдэн баа предприяти байгуулагданай.

ТОМСК. Городто ажаһуудаг улюур тэдхэмжэтэй 500 гаран эрхэтэд түлөөлөгүйгөөр эм абаболоо. Үйлэдбэриин «Фармация» нэгэдэлэй үүсхэлээр нэгэдэһэн тусгаар аптекэ тэдэниие хангаха юм. Тэдхэмжэ муутай хүнүүдтэ түлөөһэгүйгөөр хубсаһа, гутал, үнтари үгэхэ пунктнууд, түлөөһэгүйгөөр хооллуулха столовонууд мүн эмхидхэгдээ һэн.

ТРУСКАВЕЦ (Львовско область). Курортно энэ хотодо аятай зохид «Бескид» гостиница нэгэдбэ. Тэрэниие барилгада бага бэшэ мүнгэ һомолһон Новокузнецкэ ба Богуславска сайр түмэрэй заводуудай хүдэлмэришэд эгээн түрүүлэн эндэ амарха болоо.

ВОЛГОГРАД. Үки хүлеэгдэһэн хура бороогой һүүлээр намарай ургамал тариха эршэ нилээд шангадаа. Область дотор 1,5 миллион гектар талмайда намарай ургамал тариг-даһан байгаа. Гэбэшье ган гасуур боложо, газар хатажа, ерээдүйн ургасын хуби заяанай түлөө һанаагаа зобохоор болоо һэн. Тиимэһээ мүнөө мэргэжэлтэдтэй зүбшэжэ, поли бүхэнэй шиг нойтоной һэн хүсэд хүрэхэ, харин технологи хэрэглэхэ баатай болоно. Үрэһэ хэды шэнээн гүнзэгыдэ тарижа байһаниинь нарин нягтаар шалгагдана. Үрэһэн хүсэд хүрэхэ, харин технике болон запас частьнууд хаанаһаашье олдоногүй.

САРАТОВ. Һая болотор тарималнуудай бүридэл хэкшье збдэхэ эрхэгүй байгаа. Харин мүнөө намарай тариалан ехээр ургэдхэхэ арга боломжо бии болонхой. Энэ жэлдэ гектер бүриһөө 16—18 центнер намарай ургаса хуряагдаа һэн. Харин хабарай шэнииса олонхи районуудта шатажа һалаа.

ТОМСК. Байгша оной тариа хуряалга урда жэлнүүдэйхиһээ тад ондоо. Урдань ажал хүдэлмэри һэлгэсэлдэдэг байгаа, харин мүнөө бүгэдэ нэгэ доро хэгдэнэ. Хара тариан, шэнииса, кукуруза эдээшэ, тэжээл бэлэдхэгшэд үбһэ һуриг-лиэ, сенаж ба силос дарана. Хабартаа ган гасууртай байбашье һаань, ороohото ургамалнуудай ургаса муу бэшэ. Ажахынууд гектар бүриһөө 19—20 центнер таряа хуряана.

(ТАСС).

Тарбагатайн районой Ербановай нэрэмжэтэ совхоз-техникумдэ силос дарагдага онсо анхарал хандуулагдедаг юм. Юуб гэхэдэ, хүсэд хүрэхэ тэжээл бэлдээд байгаа һаа, мал һүрэгнай һайн ондо ороохо гэжэ найдаха байна бшуу. Жэшээлхэдэ, тус ажахын нэгэ звено хоердохи отделениидэ августын 1-һээ энэ хүдэлмэри эхилжэ, 4 удэрэй туршада түрүүшын нүхэн силосээр дүүргэгдээд байгаа. Мүнөө хоёрдохи нүхэн дээрэ «Т-150» болон «ДТ-75» түхэлэй тракторнуудта П. П. Кузьмин, П. С. Красиков гэгшэд ажаллана.

— Гурбан үдэр хура бороо ороохо, ажалыемнай һаатуулаа, —гэдэ Петр Семенович Красиков хөөрэнэ.— Могоон сабшагдаһаар удаан бэлошобо. Тэрэ дары силос болгон дарахада, шэмэшье һайн байдаг юм. Харин мүнөө, хура бороогой орохоёо болёод байһан үедэ, эршэтэйгээр ажаллаха гэжэ тэдэнэр ороолдоно.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: силос дарагдана; залуу хүдэлмэришэн Роман Ковтунов.

А. ШАГДАРОВАЙ фото.

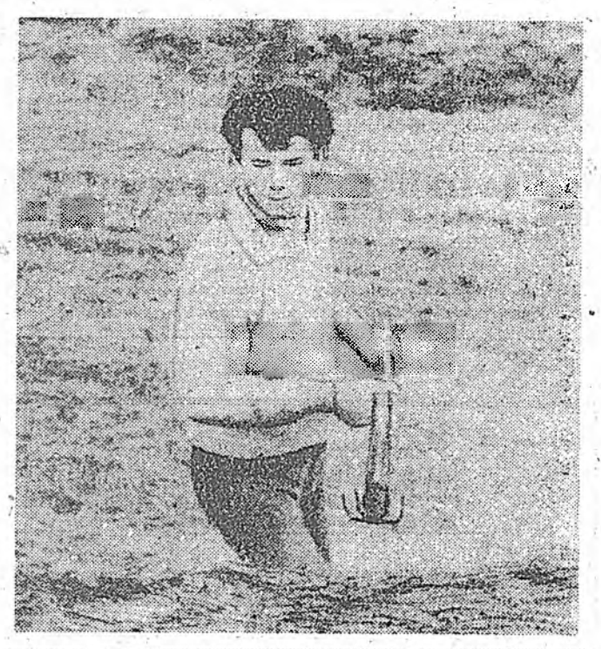

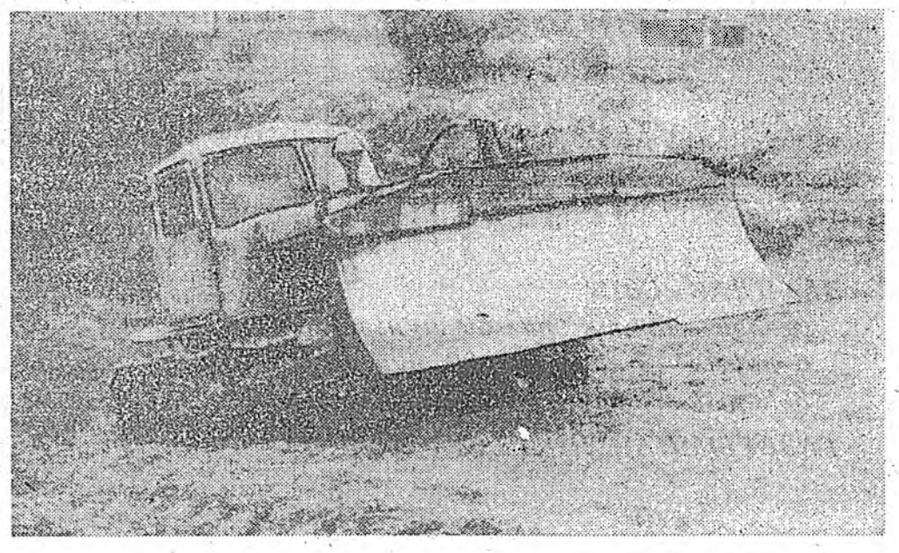

АРГЫЕНЬ ОЛОЁ...

«Бага газетэнүүдэй байдал ямар бэ? гэһэн статья «Буряад үнэн» һониндо һаяхан уншабаб. РСФСР-ий хэблэлэй ба мэдээсэлэй министр М. Полтораниной эльгээһэн бэшэгэй үндэһөөр районуудта хэблэгдэдэг «бага газетэнүүдые» хорихо, хааха гэһэн ябуулга, миниий һанахада, хүдөө нютагуудай ажалшэдые хошажа байһан ушар болсоно гээд би тоолоноб.

Илангаяа Буряад орондомнай һаянай мүндэлжэ байһан түрэл хэлэн дээрээ гарадаг газетэнүүд нэн түрүүн хаагдаха болоно гэжэ ойлгоноб. Эндэһээ уламжалхада, буряад хэлэ, бэшэгые, соёл болбосоролой хүгжэлтые дахин хойшонь татаха гэһэн һэдэлгэ гаржа байна ха. Сэхыень хэлэхэдэ, буряад бэшэгые хүгжөөебди гэжэ ехэ ехэ суглаануд дээрэ хэлсэжэ, эльдэб тогтоолнуудай абтаашье һаань, энэ шухала хэрэг тон муугаар бэелүүлэгдэнэ. Гадна түрэлхи хэлэн дээрэмнай хэблэгдэдэг номуудые хизаарлажа эхилээ һаань, саашадаа хайшаа, ямаршуу байдалтай болохо зонбибди. «Бага газетэнүүдгүй» болоһон хүдөө нютагуудай ажалшад дүлии балай, жэнхэни буряад хэлэн дээрэ барлагдадаг номуудгүй болоһон буряад арад соёл болбосоролоо, ёһо зан-шалнуудаа, үг гарбалаа мартаха болоно гү? Тиимэ аймшагтай байдал бү тохёолдоһой гэжэ үнэн зүрхэнэй...

«Бага хэблэлэй шалжа байна... буруушаагты... гые дэмжэгдэ... мнай, «манай... сэбэр сагаан... хэл» гэжэ Ро... нуудай хоёр... хандалга тон... дэтэ уншагша... нүүдые» хоро... даа бүхы арг... дэмжэжэ, хүч... олоёл!

Улаан-Удэ...

ЦЫБЕН ЖАМЦАРАНОГОЙ УГ ТУХАЙ

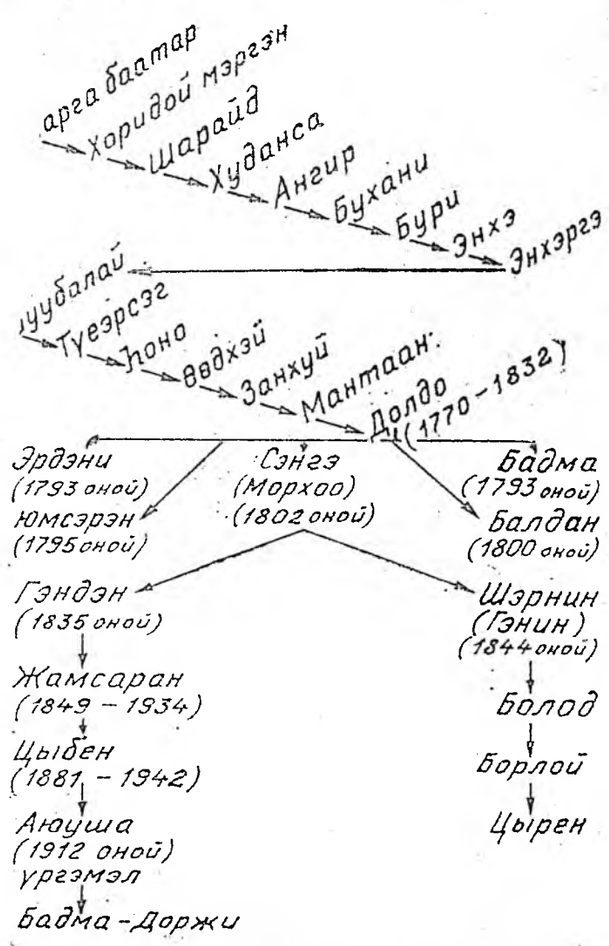

Цыбен Жамцараногой элинсэг хулинсагууд тухай эрдэм шинжилгээний ажлыг Монгол улсын Шинжлэх ухааны академийн Түүхийн хүрээлэнгийн Монгол, Буриад, Тувагийн салбарын эрдэмтэн, ухаантан, ахлах эрдэмтэн, доктор, профессор Ц. Цыдендамбаевын удирдлагаар 1990 оноос эхлэн судлаж, 1991 оны 1 дүгээр сарын 25-ны өдрийн Президиумын хуралдаанаар хэлэлцэн, дараах шийдвэрийг гаргаж, Монгол Улсын Ардын Хурлын Тамгын газрын Дарга Ш. Гүндэгмаа, Ардчилсан намын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Ж. Батсуурь, Ардчилсан намын Ерөнхий сайд Д. Сүхбаатар, Ардчилсан намын Ерөнхий сайдын орлогч Ж. Ганхуяг, Ардчилсан намын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Ц. Дашбалбар, Ардчилсан намын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга

ФОТОРЕПОРТАЖ

АМАР САЙН, ҺУРГУУЛИ

Улаан-Удын Железнодорожно райондо шэнэ, 26-дахи, һургуули үсэгэлдэр түрүүшынхиеэ үүдэеэ нээбэ.

Үнгэ бүрхин сэсэгүүдые гартаа барифан, гоёор хубсалһан хүбүүд, басагад эртэ үглөөнһөө һургуулиин газаа сугларжа эхилээ һэн. Үхибүүдээ асарһан гэртэхин мүн олон. Тиигэһээр үхибүүд бэе бээ ололсожо, класс классаараа сугларба. Һуралсалай шэнэ жэлые нээһэн баяр ёнололой жагсаалда һурагшад, багшанар зогсобо. Һургуулиин директор В. П. Вершинин һурагшадые, багшанарай коллективые бүлэн гэртэхидые амаршалба. Шэнэ һургуулиин һуралсалай түрүүшын үдэртэ гражданстрой» трестын 4-дэхи СМУ хоёр жэл соо барижа дүүргээ. СМУ-гай начальник В. Ф. Иванов һургуулиин коллективтэ һүлдэ тэмдэг болгон мантан томо түлхюур бариба. Тиихэдээ салуу, сэбэр классууд соо эрдэм номоо эрхим һайнаар үзэхьень һурагшадта хүсэбэ. Нэгэдэхи болон арбадахи классуудай һурагшад ураи шүлэгүүдые уншаа, баярай үгэнүүдые хэлээ.

10-дахи классай һурагша Женя Снопков 1-дэхи классай һурагша Ксюша Хайфутдинова хоёр хонгёо дуутай хочхохонние жэнгирүүлжэ, һуралсалай шэнэ жэлэй эхилһэн тухай соносхобо. Һургуулиин үүдэн сэлигдэжэ, һурагшад классууд руугаа орожо эхилбэ. Шэрэ будагуудай үнэр амсан, ялагар тологор коридор соогуур алхалхада, сэдьхэлээ баясахаар байгаа һэн. Классууд руугаа яараһан эгээл бишыхан һурагшадай нэгэндэ хандаһамни:

— Би Эля Андреева гээшэб. Нэгдэхи класста һурахаб. Энэ абатаяа ябанаб,—гэбэ.

— Басагамнай үглөөгүүр бүри 6 сагта бодоод, һургуулидаа бү хожомдоёл гэжэ бидэндээ амар заяа үзүүлээгүй. Үшөө эртэ байна гүбэ гэхэдэ, ойлгохо юумэ үгы. Энэ үдэр манай басаган мэтэ багашуулда һайхан һайндэр мэтээр бухы наһан соонь һанагдажа ябат лэ даа,—гэжэ Эля басаганай эсэгэ, «Улан-Удэтранстрой» трестын хүдэлмэрилэгшэ Петр Андреев хэлэбэ.

Нэгэ классай үүдэ нээжэ ороходомни, залуухан багша хэшээлээ эхилжэ байба.

— Би Раиса Доржиевна Банзарова гээшэб. Миниий 1-дэхи «в» класста гушан үхибүүн һураха юм. Энээнтээ урда 51-дэхи һургуулида багшалдаг байгаа б,— гэжэ багша хэлэбэ.

Улаан-Удын зүүн-хойто заха болохо Шишковкодо һүүлэй жэлнүүдтэ баригдажа эхилһэн үндэр өндөр гэрнүүдэй дунда шэнэ һургуули оршодог юм. 1200-гаад һурагшад болон 60-аад багшанар энэ һургуулиин эзэд болобо гэшэ. Эндэ залуу багшанар олон. Үдэр хоногуудай үнгэрхэ бүри багшанар бэе бэетээ дүтөөр танилсажа, харюусалга өгэтэй хамтынгаа хүдэлмэрние эдэбхитэйгээр, эрхимээр ябуулха бээр гэжэ найдаад, амжалта хүсэе. Һуралсалай шэнэ жэлээр!

Д. ДАМБАЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: бүлэг һурагшад; һургуулиин байшан; 1-дэхи «в» классай багша Р. Д. Банзарова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

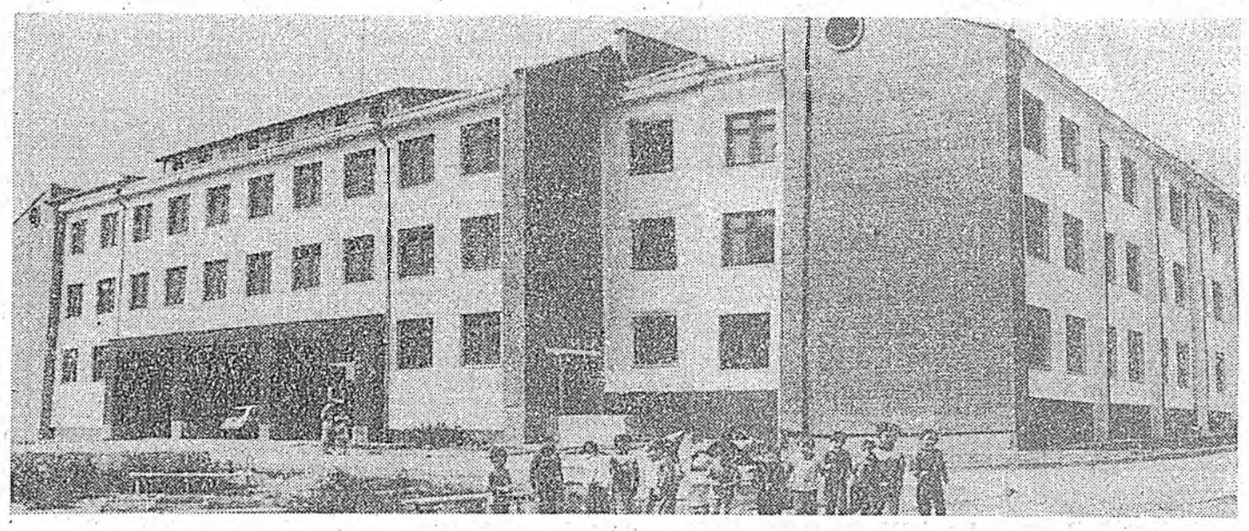

Улаан Хэрээһэнэй Россин булгэмэй 125 жэлэй ойдо

НИГУУЛЭСХЫ СЭДЬХЭЛЭЙ ҮҮРГЭЛ ДУУРГЭЕ

Улаан Хэрээһэнэй булгэм—нийтын эгээл үнинэй эмхинүүдэй нэгэн—125 жэлэйнгээ ойе байгша ондо тэмдэглэхэ юм. Мүнөө үедэ энэ булгэмэй зэрэдэ 140 миллион гэшүүн тоотогдоно. Байдлаанай үедэ шарагатаһан, тиигэжэ плендэ өбтаан, гэнэ усалда дайрагдаһан үнүүдтэ туһа хүргэхэ зорилгоотойгоор һайн дуранай булгэм анха түрүүн эмхидхэгдээн. Россин агуулахэ хубүүн, хирург-гуманист Н. И. Пироров энэ булгэмэй эхин һуури абаһан түүхэтэй.

Улаан Хэрээһэнэй булгэм улууриые хамгаалгын, Эрдэм уралсалай министерствэнүүдэй, граждан обороныи штабуудтай болон гүрэнэй бүзд албан зургаануудтай хамаа 16 ондоо шэглэлтэйгээр хүлэдэг юм. Һүүлэй жэлнүүдэ илангаяа гансаардаһан наһанай хүнүүдтэ, дайнай ба ажаһай ветерануудта ажаһуудаһайнь талаар, мүн медицинскэ һаламжа үзүүлдэг болонгойбди. Манай республикада ухыдөө нигүүлэсхы сэдьхэлэй медицинскэ сестра хүдэлдэг. Тэдэнэй 18-ниинь Улаан-Удэ хотодо, бэшэниинь Кабанскый, Прибайкалийн районуудта, Гусиноозерск, Хяагта хотонуудта, Тевороово, Новосретинск, Нарһата, Хэрэн гэхэ мэтэй тосхонуудта хүдэлнэ. Нигүүлэсхы сэдьхэлэй сестрануудай ургалзалга дороо байһан хүмүүдтэ гансашье медицинскэ тусламж, мүн эдихэ хоолоор, эмээр хангаха талаар туһламжа үзүүлдэг. Тиихэдээ хамааһан доро байһан хүнүүдтэ ажаһуурай байраяа заһабарилхадань, гэрэй, огородой эдеэ бэлдэдэнь туһална, Улаан Хэрээһэнэй республикин ба хотын комитедүүдтэ болон бүсад орнуудта манай харгалзагшад гэхай, тэдэнэй сэбэр һайхан сэдьхэл, анхарал, энэрил тухай хэлэлүүн үгэнүүдтэй олон тоото бэшэгүүд ерэжэл байдаг. Харгалзалга доро байгшад тэдэниие «басагамни», «хараасгай шубуухай» гэжэ байгаад урин дулаан үгэнүүдээр нэрлэдэг. Турунтаево тосхоной М. В. Коношенкина, Хяагтын Л. А. Сабашникова, Ивалгын Е. П. Борсоева, Заречнэ тосхоной Б. П. Цыремпилова, Хурамхаанай С. Р. Степанова болон бусад медицинскэ сестрануудта үбгэд, хүгшэдэй сэдьхэлэй эдэ дулаан үгэнүүд зорюулагдана.

Манай бүлгэм Элүүрые хамгаалгын министерстваэтэй хамтагансаардаһан наһатай хүнүүдые эмшэлхэ батахан больница байгша ондо Улаан-Удэ хотодо нээгээ һэн. Эндэ апрель һараһаа хойшо Баргажанай, Хэжэнгын, Загарайн, Ивалгын, мүн хотын наһатайшуул эмшэлүүлээ.

Бүлгэмэймнай ажалай гол шэглэлнүүдэй нэгэн гэхэдэ, түлбэригүйгөөр шуһа тушаалга болоно. Совет Улаан Хэрээһэн һайн дураараа шуһа тушааха патриотическа хүдэлөөе ударидаха, үргэдхэхэ, хүн зондо ойлгуулжа үгэхэ гол зорилготой. Мүнөө үедэ элдэб гэнэ усалда дайрагдаһан, аюулда ороһон, хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэһэн хүнүүдтэ шуһа, мүн тэрэнэй бүридэлдэ ороогдог зуйлнуудые тарижа абаһна гээшэбди. Патриотис энэ хүдэлөөн мүнөө үедэ шухала гэдэ тоологдожо, «СССР-тэ өөрынгөө шуһа тушаалга ба шуһанай бүридэлдэ ороогдог зуйлнуудые тухай» СССР-эй Хуулиин проект зохёогдожо, ниитэ зоной зүбшэн хэлсэлгэдэ дурадхагдаһан байна. СССР-эй Верховно Советэй сесси дээрэ энэ Хуулиин абтаа һаань, һайн дураараа шуһа тушаалга тухай асуудал шиидхэгдэхэ бээ гэжэ найдахаар. Юуб гэхэдэ, энэ хуулиин ёһоор, дүшэнһөө оло дахин шуһаяа тушааһан «СССР-эй хүндэтэ донорнуудта» пенсиинь мүнгэндэ 10 процент нэмэлтэ түлбэри үгтэхэ, хотын пассажирска бухы транспортаар түлөөһэгүйгөөр ябаха, хүнгэн автомобиль ошорһоо гадуур абаха гэхэ мэтэн хүнгэлэлгэнүүд дурадхагдана.

Тиихэдэ хүн зондо юрын, лэ санитарно-ариг сэбэрэй медицинскэ эрдэм мэдэсэ олгуулха, бээын элүүртэ һайн ажабайдал ямар байха ёһотойб гэжэ ойлгуулхаһаа гадна, нэбтэрүүлхэ шухала зорилготойбди.

Улаан Хэрээһэнэй булгэм өөрынгөө гэшүүдһээ суглуулһан 30 мүнгөөрөө бухы хүдэлмэрээ ябуулдаг гээшэ. Тээд һүүлэй жэлнүүдтэ республикымнай олохон промышленна предприятинуудай, колхоз, совхозуудай хүдэлмэришэд бухы коллективээрээ булгэмдэмнай гэшүүд болон ороо, мүнгэнэй талаар ехэ туһаламжа үзүүлнэ. Иимэ коллективүүдэй тоодо Улаан-Удын нарин сэмбын комбинадай, авиазаводой, авиапредприятинй, Загарайн бройлерно фабрикын, Түнхэнэй райсной колхоз, совхозуудай коллективүүдые онсо тэмдэглэмээр.

Хүн бүхэн өөрөө гү, али коллективээрээ Улаан Хэрээһэнэй нөөсэдэ ороидоол 30 мүнгэ оруулбал, гансаардаһан наһатайшуулда, хүндэ үбшэнтэндэ, олон үхибүүдтэй гэр бүлэдэ, гэнэ усалда, аюулда орогшодто өхэхэн лэ туһаламжа үзүүлжэ, буян хэхэ болоно бшуу. Республикынгаа хүн зониие нигүүлэсхы сэдьхэлэй энэ хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадыт гэжэ урялха байнаб.

В. БАЛДАНОВА,
Улаан Хэрээһэнэй булгэмэй республиканска комитедэй түрүүлэгшэ.

Һайн заншал

ҺУРГУУЛИДА ОРОХЫНЬ УРДА ТЭЭ

Оёдолой үйлэдбэриин «Туяана» нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй һургуулида түрүүшынхээ орохо үхибүүд профкомой зүгһөө саг үргэлжэ анхарагдадаг байна.

Тус предприятида һаа ерэхэдэмнай, бүлэг үхибүүд автобусто һуунхай, түрэлхид болон нэгэдэлэй профкомой болон эхэнэрэй соведэй хүдэлмэрилэгшэдөөр үдэшүүлжэ байба. Энэ ушараар һонирхоходомнай, профкомой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Е. С. Жажинова иигэжэ хөөрэбэ:

— Манай нэгэдэлэй профсоюзай комитет эхэнэрэй совет хоёрой манай гол предприятида ба хүдөө нютагуудтахи филиалнуудта ажелладаг бухы хүдэлмэрилэгшэдэй 1-дэхи класста түрүүшынхээ орохо үхибүүдэй һайндэрые жэл бүхэндэ тэмдэглэдэг ушар заншалта болонхой юм. Иимэ үхибүүдэй тоо жэл бүхэндэ ондо ондоо байдаг ааб даа. Нёдондо, жэшээнь, бидэ 20 гаран үхибүүдые һургуулида үдэшэһэн һаа, мүнөө 36 үхибүүдтэй байнабди. Тэдэнэймнай 3-ниинь филиалнуудаймнай хүдэлмэрилэгшэдэй, бэшэниинь эндэнээ, гол предприятиһаамнай болоно.

— Екатерина Сергеевна, тэдэ филиалнуудайтнай хүдэлмэрилэгшэдэй үхибүүд зорюута Улаан-Удэ ерэдэг юм гү?

— Хүдөөһөө үхибүүдые асардаггүйбди. Харин бүлэгынь лэ эльгээдэг гуримтай зомди.

— Һургуулида ороһоорнь амаршалжа, үхибүүдэ бэлэг берюулдаг болоногта?

— Тиимэ даа. Түрүүшынхээ һургуулида орохо гээшэ үхибүүн бүхэнэй ажабайдалда айхабтар ехэ һайндэр болодог, баяр асардаг гээшэ. Энэ ушараар турэлхидшье хүхидэг, хүлгэдэг ха юм.

Энэ жэлдэ 1-дэхи класста орохо үхибүүн бүхэндэ 37 түхэриг бэлэг барюулагдаха. Тэрээнһээ гадна, үхибүүд экскурсида ябадаг, һайндэрэй хоол беридаг, гүйлдэжэ, харайлдажа, хоорондоо мурысэдэг юм. Шалгарагшадтань мүн лэ урмашуулгын бэлэгүүд үгтэдэг. Нэгэдэлэймнай заихиргаан эдэ бухы хэмжээ ябуулгада 1500 түхэриг һомолоод байна,—гэжэ Е. С. Жажинова хөөрэхэ зуураа,—манай хүдэлмэрилэгшэ Валентина Евгеньевна Ловцова үхибүүдые жэл бүхэндэ дахуулжа ябадаг, тэрээнтэй танилсагты даа, дэлгэрэнгүйгээр хөөрэжэ үгэхэ байха,—гэбэ. Нүхэр В. Е. Ловцованай хөөрэһые хуряангыгаар дамжуулхэда иимэ:

— Үнөөхи автобусто һуугаад байһан үхибүүднай республикынгаа ниислэл хото Улаан-Удэтэй танилсаха юм. «Миний город, минии ниислэл хото» гэһэн түсхай программын ёһоор, экскурсовод үхибүүдтэ хөөрэжэ үгэхэ. Һүүлээрнь Орешковэй нэрэмжэтэ парк соо үхибүүд амарха зуураа, тэндээ һорилго хэжэ, дүүжэндэ наадажа амарха. ЛВРЗ-гэй Алдар Солын талмай дээгүүр ябажа, Соёлой ордон хараха. Улаань этнографическа музейдэ ороо гараад, Дээдэ-Онгостойн турбазада удын хоол бариха программатай байба. Үхибүүдэй хоол барихынь урда богонихон хөөрэлдөөн үнгэргэхэ. Тэрэнь столой саана хайшан гээд нууха, халбага, һэрээ зүбөөр бариха, юунһээнь эхилжэ хоол эдихэ тухай хүмүүжүүлхы удхатай байха. Хоол барифанайнгаа һүүлээр үхибүүд бага амарад гээд, Дээдэ-Онгостойн сэбэр агаарта гүйлдэжэ, харайлдажа хухеэд, түрэлхидэйнгөө хүдэлдэг газарта дахинаа ерэжэ, бэлэгүүдээ абаад, тараха юм.

Һургуулиин үүдэ түрүүшынхээ. нээхэеэ байһан үхибүүдые иигэжэ урмашуулхада, захяа заабари үгэхэдэ, ой ухаандань хэтэдээ ороо байха гээд һанагдана. Оёдолой үйлэдбэриин «Туяана» нэгэдэлэй коллектив иимэ һайн һайхан эдэбхи үүсхэлээрээ шалгардаг юм.

В. ТОКТОХОЕВА,
манай корр.

УНШАА, ДУУЛАА ҺЭН ГҮТ?

34 МИЛЛИАРД ДОЛЛАР

США-гай «Боинг» болон «Сикорски эйркрафт» фирмэнүүдтэй хэлсээ баталжа, дайшалхы шэнэ вертолёдуудые зохёон бүтээхэ ажал даажа абахадаа, Франци бага бэшэ олзо оршо абахабди гээд хүлеэгээ юм ааб даа. Энэнь зүйтэй гэшэ ха. 1192 вертолёт бүтээгдхэх хэрааташ. Тиигэжэ бухы дээрээ 34 миллиард долларой захил хэгдэжэ, 1998 ондо мүнөө байһан вертолёдууд һэлгэгдхэ.

14 МЯНГАН МОДОНОЙ ЗАЙДА...

Англичанка Фийона Кэмпбелл Кейптауннһаа Алжир хүрэтэр ябагаар аяншалха гэжэ шиидэбэ. Тиихэдээ тэрэ 14 мянган модо гаталжа, 50 паагр гутал элэхэ гэжэ бэлгэмжалагдана. Иимэ ута аян зам Ф. Кэмпбеллэй дэлхэйе тойрохо һэдэлгын нэгэл хубинь болоно. Энээнһээ урда тэрэ Хойто Америкые болон Австралие ябагаар гаталан гараа юм. Бухы дээрэнь 26,6 мянган модо гаталха түсэбтэйб гээд эрэлхэг зоригтой энэ эхэнэр мэдүүлнэ.

ХЭН МҮНГЭ ТҮЛӨӨБ!

Москва—Афина—Москва гэжэ поездын бригадада ажалладаг гурбан совет эрхэтэд түрмэнөө сүлөөлэгдэжэ, Грециһээ ябаба гээд эндэ мэдээсэгдэнэ. Мафи хабаатай ха гэжэ эндэхи газетэнүүд онсолон тэмдэглэнэ. Үнэхөөрөөшье, бээ июуһан ямаршьеб зон 22 миллион драхмын яла түлөө ха юм. Онсолходо, Василий Таланов, Анатолий Максимов, Эдуард Муркин гэгшэд тон ехэ хэмжээнэй хорюултай бараа, энэ ушарта газанска сигаранудые Греци руу оруулха гэжэ ябаһаар тамуужанайхидта баригдаад, сүүдлүүлээ һэн.

ЗУРГААН МИНУТА БОЛООД ЛЭ...

Эхэнэрнүүдтэ хабаатайгаар хэгдэдэг гэмтэ ябуулганууд США-да улам олошорно гээд Сенадай юридическэ комитедэй түрүүлэгшэ Джозеф Байден мэдүүлбэ. Тэрэнэй хэлэһэнэй ёһоор зургаан минута болоод лэ эхэнэрнүүдтэ добтолгон, тэдэниие хүсөөрөө эдлэлгэн болодог юм хаш. Тиимэһээ һаяын сагта энэ талаар хуулита шэнэ акт зохёожо баталха дурадхал тэрэ оруулба.

МОДОНУУД ДЭЭРЭ БАЙДАГ ХУНҮҮД

Шэнэ Гвинея гэжэ аралай баруун хажууда оршодог Индонезиин республикын Иримэн Джая провинциин хуряжэ ошоходо айхабтар хүшэр хүндэ газарта, үдхэн джунгли соо коровои гэжэ эртэ урдын угсаатан арад ажаһуудаг юм. Тэдэнэрэй наһан байгаалитай тон нягта холбоо барисаатайгаар үнгэрдэг байна. Эдэнэр мүнөө болотор шулуугаар хэһэн зэр эмсэг хэрэглэнэ. Гэр байраяа 20 хүрэтэр метр үндэртэ модонууд дээрэ пальмануудай набша намаа, мүшэрнүүдые хэрэглэжэ, томоожо тухеэрдэг заншалтай. Тиихэдээ эдэ байрануудынь хүршэнэрһөөнь болон ан амитадһаа найдамтайгаар хамгаална гээд коровои тоолодог байха юм.

Долоон хоног соо нэгэ дахин гарадаг «Темпо» гэжэ газетын мэдээсэһэнэй ёһоор эдэнэр томо бүлэнүүд боложо хубаараад ажаһуудаг, агнажа, загаһа барижа, элдэб эдихэдэ боломоор ургамалнуудые түүжэ, сага гэжэ модо ургуулжа хоолойгоо тэжээдэг байна.

ПРАВДА Буряатии
Мүнөөдэрэй номерто

Мүнөөдэрэй номерто СССР-арадай депутадуудай ээлэтэ бэшэ съездын нэгдэһэн хай мэдээсэл үгтэбэ.

Партийно - бюрократическа аг демократуудай засагаар гэгдэхэгүй гэжэ батаар найулнаб!»—РСФСР-эй Президент Б. Н. Ельцинэй «Россин радиодо» үгэ хэлэлгэ.

Буряадай ССР-эй Верховно Советэй ба Буряадай ССР-эй Верховно Советэй Президиумэй тогтоолнууд.

Уншагшадай бэшэгүүд болон телеграмманууд.

«Демократическая Бурятия» хүдэлөөнэй түлөөлэгшэдэй советэй гэшүүн Л. Д. Васильевтай Л. Цыбиковагай хэһэн хөөрэлдөөн «Демократиин зонхилолго гү?» гэһэн гаршагтай.

Сонсмир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30 — «Үглоо». 10.05 — Хүүгэдтэ дамжуулга. 11.05 — «Гардемарины, вперед». 1-дэхи сери. 12.20—Хоккейгээр Канадын кубок. СССР-эй ба Швециин команданууд. 13.00—Шэнэ һониной албан. 13.15 — Хоккейгээр Канадын кубок. СССР-эй ба Швециин суглуулагдамал команданууд. 16.10 — «Командировка» — 3-серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. «Наталья». 17.15 —А. Шнитке. Концерт. 17.40 — «Мир—торжество» — баримтата фильм. 18.05 — Хүүгэдэй хүгжэмтэ клуб. 18.50 — Чемпионуудтай хамта. 19.05 — «Хүүшанай танилнуудай гэр бүлэй хроникo». 19.25—Блокнот. 19.30 — Шэнэ һониной албан. 19.45— «Публицист» студиин үгэ булаалдалгын клуб. 20.30 — Абьяас шуналтай хүнүүд тухай. 20.45 — «Гардемарины, вперед». 2-дохи сери. 22.00— Время. 22.40—Останкинадахи концертнэ студида уран зохёолшо Т. Зульфикаровтай уулзалга. 00.05 — Хоккейгээр Канадын кубок. Канадын ба США-гай суглуулагдамал команданууд. 02.05 — Улаасхоорондын шэнжэлэл. 02.55—Биржын һонинүүд. 02.40—Хоккей. Канадын ба США-гай суглуулагдамал команданууд. 04.00 —«Гардемарины, вперед». 2-дохи сери.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглоонэй гимнастика. 9.20 — Мультфильмнүүд. 9.50 — «Флейта» баримтата фильм. 10.20—Адам Смидэй мүнгэн зөөри. 11.00, 12.00 — Француз хэлэн. 11.30 — Ритмическэ гимнастика. 12.30—«Княгиня Наталья Петровна» — баримтата фильм. 13.30 — Хүгжэмтэ программа. 14.40 — «Идущие за горизонт»—уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 15.35 — Коми АССР-эй Гурэнэй дуу, хатарай «Асья Кыа» ансамблиин концерт. Буряадай ТВ. 18.05 — «Вижу...» — баримтата фильм. 18.35 — Хүдөөгэй ажал хэрэгүүд» «Байгал» ОПК-гай овощой цех. 19.00—Байгал. 19.20 — Эзэн буса байлгын гэршэ. 20.00 — Байгал [Буряадаар]. 20.15 — Бэшэгээр эмхидхэгдэһэн командировко. 20.50—Соносхолнууд. Москва. 21.00 — Мэдээсэлнүүд. 21.15 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.30 — СССР-эй Арадай депутадуудай ээлжээтэ бэшэ съезд дээрэ. 23.00—Уран һайханай-публицистическэ «Пятое колесо» программа.

Фотоёр: Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

«ГИННЕССЭЙ ДАЙ...

** Эрдэмтэй... ной ёноор эбэ... Урда Америк... амидардаг ш... дахин далим... байха юм. Т... соо 90 дахин... юм байна. ... грифүүд нэг... гэл дахин нэбэ... гиной таара... наань, кондор... эай соо дала... хин нэбингүй... юм.*

** Шубуудай... 80 гаран жэл... ногоон залам... (Коки гэжэ ... наһатай болоо... ригдаһан юм. ... онноо 1925 он... байнанай удаа... шаагдаад, 1983... раа.*

США-гай Ве... Барабу хотода... лоһон аукцио... рнин сагаан ... гэжэ нэрэтэй) ... гаар худалдаа... шубуун байба... нинь дүтэрхэ... лоно. Юуб гэ... тэрэнние Шве... да асарһан ба...

** Анда хада... эрэ кондор ... наһатай болоо... ондо Москваг... рагдаа бэлэй. ... һайса гапач н... хойноо 1964 о... һан байха юм.*

** Шэнэ Зе... провинциин Та... газарта ушрхай... дэ түхеэрдэг ... альбатрос 58 ... тоологдодог. Т... лагдаһан шубуу... дэр наһатай ... Тэрэнэй нүхэр ... дорууулагдаһан ...*

** Баруун А... мантлһаа урагш... газарта сахарис... тическа крачка... ной эай гаталаа... 1956 оной май... тэрэ Атлантишн... Африка тойрон... хэгэй океан г... юм. Гэдэргээ ... амиды байгаагаа... додог.*

** Гебридүүдэй... 8230 метр үндэ... ябаһан хашхара... нуудые граждан... чик обёорор ... гараад, Хойто... убэжэлхэгээ тэ... ябаа юм ха. Н... дээрэ тодхогдо... тус мэдээсэлэй... баталаа бэлэй. ... ундэртэ шубуу... поданные, хожо... дөө. дуулдаагүй...*

** Хара крас... ндаан ниидэдэг... Уурхай соohоо э... дэнэр 3—4 жэл... интангуй ходо ... байха юм. Д... гаргаха болоходо... зар дээрэ буудаг...*

Сэхэ газар да... юрын стриж да... гаргаха болоторо... соо саг үргэлжэ... дэжэ ябадаг г... суртай.

** Гентуйскэ ... һайнаар тамарда... жэ тоологдоно. ... эрье шадар ах... шубуун 265 м... шунгажа, уһан ... тэр минута соо ...*

** Анданнудта ... кондор шубуун ... гуртэн байха ... динда эзрэгын ... 11,3 килограмм ...*

** Оогоргойдо ... даг жэгэгүртэй... эдидаг шибуудай... дэтэй байха юм. ... Һөө 8—10 дахин ... эндэ онсолон т... хала.*

Жэшээлхэдэ, ... 46 сантиметр ... га 3,2 километр... рин сапсан гуал... метрһээ обёорхо... тодорууулагданхай...

** Улаан тархит... модо тоншожо б... рэнь часай 20,9 ... ростытой байда... кан эрдэмтэд то...*

** Феникс гэжэ... энэдхэг улаан ... нэгэ шубуун ... гэжэ тоологдоно. ... XVII зуун жэлэй... до удхэгдэжэ эхи... ута удэнүүдынь ... лодог юм.*

Эмхидхэн байгуулагшад: Буряадай ССР-эй Верховно Совет, Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет.

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

Манай адрес: 670000. Улаан-Удэ, Каландаришвилийн үйлсэ, 23. «Буряад үнэн» газетын редакци

Редакциин телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин — 2-50-52, секретариадай — 2-66-76, тahагууд: нимтыг-политическэ—2-34-05 [даагшань], 2-61-35, 2-56-23, 2-67-81; социально-экономическа —2-64-36 [даагшань], 2-63-86, 2-69-58; соёлой, эрдэмэй болон һургуулинуудай — 2-60-21 [даагшань], 2-57-63; олониитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 [даагшань], 2-34-05. 2-67-81; оршуулгын — 2-60-91; коммерческэ — 2-69-58; корректорнуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй [выпускающинуудай]—2-35-95, манай корреспондентнууд: Баргажанда —91-1-44, Закаменскда—31-61, Агинскда —3-40-69. Хэблэлэй телефонууд: директор — 2-37-32, бухгалтери — 3-33-77, вахта —2-56-62.

Газетэ жэлдээ 260 дахин гарана. Хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй Газетын индекс 50901. Тираж 6600 Хэблэлдэ тушаагдаһан саг: 02.00.

Буряадай ССР-эй Госкомиздадай республиканска типографида газетэ барпагдан хэблэгдэбэ. Директорэйнь телефон 2-40-45.